

STATISTIKENS FRAMSTÄLLNING

Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022

Ämnesområde

Arbetsmarknad

Statistikområde

Funktionsnedsättning

Produktkod

AM0503

Referenstid

2022

Kontaktuppgifter

Statistikansvarig myndighet	SCB
Kontaktinformation	Marc Doppelbauer
E-post	marc.doppelbauer@scb.se
Telefon	+46 10-479 42 15

Innehåll

1	Statistikens sammanhang	3
2	Undersökningsdesign	4
2.1	Målstorheter	4
2.2	Ramförfarande	4
2.3	Förfaranden för urval och uteslutning	5
2.3.1	Urvalsförfarande.....	5
2.3.2	Uteslutning från insamling (cut-off)	5
2.4	Insamlingsförfarande.....	5
2.4.1	Datainsamling	5
2.4.2	Mätning.....	6
2.4.3	Bortfallsuppföljning	7
2.5	Bearbetningar.....	8
2.6	Granskning.....	8
2.6.1	Granskning under direktinsamlingen	8
2.6.2	Granskning av mikrodata och insamlade statistikvärden.....	8
2.6.3	Granskning av makrodata	9
2.6.4	Granskning av redovisning	9
2.7	Skattningsförfarande	9
2.7.1	Principer och antaganden	10
2.7.2	Skattningsförfarande för målstorheter.....	10
2.7.3	Skattningsförfarande för tillförlitlighet.....	11
2.7.4	Röjandekontroll	11
3	Genomförande	12
3.1	Kvantitativ information.....	12
3.2	Avvikelser från undersökningsdesignen	12

1 Statistikens sammanhang

SCB har i [2022 års regleringsbrev](#) fått i uppdrag att ta fram och publicera könsuppdelad statistik om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget ska redovisas senast den 28 april 2023. Syftet med statistiken är att ge en aktuell bild av situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Statistiken används bland annat av Arbetsmarknadsdepartementet, Socialdepartementet, Arbetsförmedlingen, Diskrimineringsombudsmannen och Myndigheten för delaktighet.

Datainsamlingen till undersökningen avseende 2022 har skett med telefonintervjuer under perioden januari 2022 till och med december 2022 och omfattar sex frågor som ställs i direkt anslutning till Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Bakgrundsinformation från AKU utnyttjas vid framställning av statistiken.

SCB har tidigare genomfört liknande undersökningar avseende 2020 och 2021. Tidigare gjordes undersökningen på uppdrag av Arbetsförmedlingen, även den var kopplad till AKU och genomfördes årligen mellan 2013 och 2019, då ett antal frågor ställdes i en längre separat intervju vid ett senare tillfälle.

Inför 2022 års undersökning genomfördes ett större utvecklingsarbete, vilket gör att resultaten från 2022 års undersökning inte är jämförbara med föregående års undersökningar. Den viktigaste förändringen utgjordes av en övergång till en ny fråga för att avgränsa gruppen som har en funktionsnedsättning. Under 2022 har halva urvalet fått den fråga om funktionsnedsättning som använts tidigare och halva urvalet har fått den nya frågan.¹ Syftet med att ställa båda frågorna parallellt under ett års tid var att kunna jämföra och utvärdera eventuella skillnader mellan de båda frågorna. Resultatet blev att undersökningen ska övergå till en ny fråga för att mäta funktionsnedsättning och följaktligen baseras 2022 års undersökning på urvalet som fått den nya frågan.

I detta dokument beskrivs översiktligt design och genomförande av undersökningen. Dokumentet kompletterar kvalitetsdeklarationen för undersökningen som finns på SCB:s webbplats, www.scb.se/am0503.

¹ Tidigare använd fråga: "Med funktionsnedsättning menas här att man kan ha nedsatt syn eller hörsel, ha tal- eller röstproblem, rörelsehinder, allergi eller någon form av psykisk funktionsnedsättning. Det kan också vara att man har diabetes, hjärt-lungproblem, mag-tarmsjukdom, psoriasis, epilepsi, dyslexi eller något liknande. Med den här definitionen, tillhör du gruppen som har en funktionsnedsättning?"

Ny fråga: "Har du någon fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning?"

Se dokumentation under www.scb.se/aku för beskrivning av statistikframställning och kvalitet i AKU.

2 Undersökningsdesign

2.1 Målstorheter

De statistiska målstorheter som skattas i undersökningen är andel personer med funktionsnedsättning, med och utan nedsatt arbetsförmåga, och olika variabler som mäter deras situation på arbetsmarknaden. Det kan till exempel handla om sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning i befolkningen mellan 16 och 64 år eller om andelen personer med funktionsnedsättning som arbetar heltid.

2.2 Ramförfarande

Urvalsramen för undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning är personer i åldern 16–64 år som deltagit i rotationsgrupp 1 eller 5 i AKU under perioden januari–december 2022.

Urvalet i AKU omfattar varje månad cirka 17 000 individer boende i privata hushåll som fyllt 15 år men ännu ej 90 och som är folkbokförda i Sverige. Mer specifikt består urvalet av två separata urval, ett avseende åldersgruppen 15–74 år och ett avseende åldersgruppen 75–89 år. Det är det förstnämnda urvalet som ligger till grund för undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning, men begränsat till åldrarna 16–64 år.

Till personerna i urvalet ställdes frågan om de har en funktionsnedsättning eller inte i direkt anslutning till AKU. Till halva urvalet ställdes frågan om funktionsnedsättning som användes i tidigare undersökningar och till halva urvalet den nya frågan som används i undersökningen 2022. De som uppgav att de har en funktionsnedsättning fick en följdfråga om nedsatt arbetsförmåga samt fyra frågor om utsatthet för diskriminering i arbetslivet.

Vid urvalsdragningen till AKU används Registret över totalbefolkningen (RTB) som urvalsram. RTB innehåller demografiska variabler (t.ex. kön, ålder och boendeort) som påverkar urvalsdragningen och används som bakgrundsvariabler. Registret uppdateras dagligen via aviseringar från folkbokföringsmyndigheten (Skattemyndigheten) om födselar, dödsfall, flyttningar inom landet, in- och utvandringar.

Observationsobjektet är individer och det är inte någon skillnad på observationsobjekt och uppgiftskällor.

2.3 Förfaranden för urval och uteslutning

2.3.1 Urvalsförfarande

Urvalet till undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning betraktas som ett tvåfas-urval där den första fasen är AKU-intervjun och andra fasen är besvarandet av frågan om funktionsnedsättning.

Vid urvalsdragningen till AKU indelas urvalsramen RTB i strata efter län och juridiskt kön. Inom varje stratum dras ett systematiskt urval från en ram som är sorterad efter födelseland samt personnummer. Vart och ett av urvalen roteras på så sätt att en åttondel förnyas mellan två på varandra följande undersökningstillfällen. Personer i urvalet intervjuas en gång per kvartal, sammanlagt åtta gånger under två år, varefter de byts ut mot nya. Detta medför att varje månad består av åtta rotationsgrupper där de personer som ingår i rotationsgrupp 1 deltar för första gången. Rotationsgrupp 1 och 5 består av personer som deltar för första eller femte gången. För en utförligare beskrivning av urvalsförfarandet i AKU se [SCBDOK Arbetskraftsundersökningarna \(AKU\) 2022](#).

Personer i åldern 16–64 som deltagit i AKU:s rotationsgrupp 1 eller 5 är urvalsramen för undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Till dessa ställdes frågan om de har en funktionsnedsättning eller inte i direkt anslutning till AKU. Till halva urvalet ställdes frågan om funktionsnedsättning enligt det gamla förfarandet och till halva urvalet den nya frågan som används i undersökningen 2022. De som här uppgav att de har en funktionsnedsättning fick en följdfråga om nedsatt arbetsförmåga samt fyra frågor om utsatthet för diskriminering i arbetslivet.

2.3.2 Uteslutning från insamling (cut-off)

En del av målpopulationen, personer som bor på så kallade institutionsboenden, såsom gruppboenden för funktionsnedsatta, fängelser och hem för sluten ungdomsvård, har uteslutits från insamlingen.

2.4 Insamlingsförfarande

2.4.1 Datainsamling

Uppgifter till AKU och undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning inhämtas genom datorstödda telefonintervjuer. Insamlingen sker på SCB:s enhet för intervjuverksamhet som även anlitar externa leverantörer.

Urvalspersonerna informeras per brev om att de blivit utvalda att delta i AKU, ungefär två veckor innan intervjuarna gör det första

kontaktförsöket. Av brevet framgår bland annat att personen kommer att bli kontaktad för en telefonintervju.

Datainsamlingen är uppbyggd kring så kallade referensveckor som löper från och med måndag till och med söndag och intervjuarbetet börjar dagen efter respektive referensveckas utgång. De flesta intervjuerna genomförs inom loppet av 15 dagar efter referensveckan.

I vissa fall, till exempel vid sjukdom eller språksvårigheter, förekommer indirekt intervju. En annan person, exempelvis en familjemedlem eller god man, svarar då för den utvalda personen. Även frågor som tillhör undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning kan ställas i indirekta intervjuer. Det gäller dock bara frågan om funktionsnedsättning och följdfrågan om nedsatt arbetsförmåga. De fyra frågorna om utsatthet för diskriminering i arbetslivet anses vara svåra att besvara i någon annans ställe och ställs därför inte i indirekta intervjuer.

För att få telefonnummer till urvalspersonerna matchas personernas namn mot en extern operatör, Itesco, och mot Försäkringskassans samt Arbetsförmedlingens register. På så sätt erhålls telefonnummer till cirka 85 procent av urvalspersonerna.

De personer som inte fått telefonnummer vid den automatiska telefonnummersättningen samt för de personer som fått ett felaktigt telefonnummer försöker intervjuarna att spåra urvalspersonerna genom olika tillgängliga telefonregister bland annat på Internet (Hitta och Eniro).

För de övriga i urvalet kombineras AKU:s informationsbrev (även kallat missiv) med ett kontaktbrev där personen uppmanas att ange ett telefonnummer och en lämplig tidpunkt för kontakt.

För rotationsgrupp 2 och högre har SCB telefonnummer till ungefär 97 procent av urvalet. Data till undersökningen hämtas också från Registret över totalbefolkningen (RTB), Registret över befolkningens utbildning (UREG) samt från Arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI). De sistnämnda uppgifterna kommer från Skatteverket.

2.4.2 Mätning

I direkt anslutning till AKU ställs frågan om undersökningssperson har en funktionsnedsättning eller inte. Personer som uppger att de har en funktionsnedsättning får en följdfråga om nedsatt arbetsförmåga samt fyra frågor om utsatthet för diskriminering i arbetslivet.

Enkäten omfattar frågor angående:

- Funktionsnedsättning
- Nedsatt arbetsförmåga
- Utsatthet för diskriminering i arbetslivet:
 - Diskriminering vid tillsättning av jobb
 - Förbigången vid avancemang
 - Uppsagd eller avskedad
 - Mobbning eller trakasserier

Information om de slutgiltiga observationsvariablerna och statistikens detaljerade innehåll finns på SCB:s webbplats. Där beskrivs alla variabler och värdemängder med mera.

Dokumentationen finns på metadata.scb.se, under *Arbetsmarknad funktionsnedsättning* > *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning*.

2.4.3 Bortfallsuppföljning

Om inga uppgifter erhålls för en utvald person betraktas denna person som ett objektsbortfall. De objektsbortfall som finns i AKU och undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning är i stor utsträckning personer som intervjuarna inte lyckats kontakta. Detta beror ofta på att telefonnummer till urvalspersonen saknas, alternativt är felaktigt, eller att urvalspersonen vid uppringning väljer att inte svara. En annan vanlig orsak till objektsbortfall är att urvalspersonen inte vill vara med i undersökningen och bortfallet blir därmed klassificerat som en vägran. Partiellt bortfall innebär att vissa frågor inte är besvarade. Partiellt bortfall kan till exempel bero på att en fråga är svår att förstå eller är känslig.

I den här undersökningen redovisas den ovägda bortfallsandelen genom att relatera bortfallets storlek till urvalsstorleken, exklusive den kända övertäckningen.

SCB:s insamlingsavdelning arbetar på följande sätt för att minska bortfallet:

- Insamlingsverktyget WinDATIs gränssnitt har förändrats för att underlätta för intervjuaren. Bland annat kan intervjuaren nu se hur många kontaktförsök (uppringningar) som gjorts och på vilket av urvalspersonens telefonnummer som intervju tidigare skett. Intervjuaren kan också välja mellan flera utgående telefonnummer, såsom SCB:s 010-nummer, ett mobilnummer eller ett lokalt nummer, kopplat till urvalspersonen via dennes postnummer. Vidare har köhanteringen i WinDATI förbättrats och en särskild hantering av bearbetningsgrupperna har införts. Processdata om insamlingen följs regelbundet för att optimera processen.

- Nya strategier för att nå urvalspersonen har implementerats där strukturen på bearbetningen har förbättrats så vi mer effektivt kan dra nytta av våra kunskaper om urvalspersonen. Intervjuarnas arbetstider har även anpassats till när vi kan nå intervjupersonen, olika strategier för var vi befinner oss i bearbetningen och för vem vi söker.
- Intervjuarutbildningen ger kunskap som ska göra att intervjuaren känner sig säker i sin argumentation för undersökningen och vikten av deltagande. Man ska också kunna möta urvalspersonen på de villkor hon/han erbjuder.

Målet med detta är att stoppa ökningen av bortfallet och samtidigt minska resursförbrukningen i timmar och minuter.

2.5 Bearbetningar

I och med att telefonintervjuerna är datorstödda sker huvuddelen av dataregistreringen i direkt anslutning till uppgiftsinsamlingen. Utöver variablerna från undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning hämtas även vissa arbetsmarknadsvariabler från AKU samt register. Demografiska variabler så som kön, ålder eller födelseland hämtas från RTB och utbildningsuppgifter hämtas från Registret över befolkningens utbildning (UREG). För insamling avseende dessa variabler se dokumentation för berörd undersökning/register.

Kodning av variablerna sektor och yrke sker i efterhand inom ramen för AKU. Variablerna kodas under användning av svaren från öppna frågor i intervjublanketten angående yrkesbenämning och yrkesbeskrivning.

De olika datakällorna matchas ihop, variabler skapas och härleds och vikter beräknas.

Ingen imputering görs vid objektbortfall eller partiellt bortfall.

2.6 Granskning

Granskning av data sker i flera steg.

2.6.1 Granskning under direktinsamlingen

Granskning och rättning sker i huvudsak vid intervjun genom de kontroller av logiska samband och värdekontroller som finns inbyggda i intervjuprogrammet.

2.6.2 Granskning av mikrodata och insamlade statistikvärden

Kontroller av mikrodata genomförs för att säkerställa att datamaterialet är komplett vad gäller variabelinnehåll, att inga otillåtna värdemängder har tillkommit i variablerna och för att

upptäcka brister i konsistens eller logiska fel. I samband med skattningen kontrolleras dessutom fördelningen av beräknade vikter.

2.6.3 Granskning av makrodata

Logiska kontroller och ytterligare manuell granskning sker i varje steg i produktionsprocessen fram till de färdiga tabellerna. De framtagna andels- och antalsvärdena i tabellerna granskas så att uppgifterna är konsistenta över olika redovisningsgrupper. Jämförelser görs mot föregående års resultat.

2.6.4 Granskning av redovisning

Inför publicering granskas allt som publiceras, det vill säga rapport, statistiknyhet samt tabeller och visualiseringar, mot de primära analysunderlagen. Detta görs för att kontrollera att inga manuella bearbetningsfel har uppstått under redovisningsprocessen.

I granskningsprocessen ingår en omfattande korrekturläsning som granskar om data och beräkningar som presenteras i text, tablåer och figurer stämmer överens med den data som presenteras i tabellerna. I korrekturläsningen kontrolleras även att publikationen följer den fastlagda mallen för våra publikationer och att språket är lättläsligt och korrekt.

2.7 Skattningsförfarande

Undersökningen av situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning kan beskrivas som ett tvåfas-urval där första fasen är AKU-urvalet avseende individer som är 15-74 år och andra fasen är de som är 16-64 år i halva rotationsgrupp 1 och 5. Urvalspersoner som tillhör de utvalda rotationsgrupperna indelas sedan i sju grupper genom att kombinera kön, ålder, arbetskraftskraftstatus och svar på screeningfrågan om huruvida man har en funktionsnedsättning eller inte. Personerna inom respektive grupp förmodas ha liknande svarsmönster. Estimationen bygger sedan på GREG-estimation (General Regression-estimator). För att reducera urval- och bortfallsfel används hjälpinformation, det vill säga registervariabler vars värden är kända för samtliga enheter i AKU:s urvalsram. Hjälpinformationen som har använts här är lik den som används i AKU där uppgifter har grupperats efter kön kombinerat med ålder, region, födelseland, lön registrerat i arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI) samt information från Arbetsförmedlingen huruvida urvalspersonen är inskriven som arbetslös och arbetssökande eller inte. Därtill har uppgifter om utbildningsnivå samt en indikator om funktionsnedsättning lagts till. Indikatorn är konstruerad utifrån ersättningar relaterade till funktionsnedsättning som kan fås ur register, som aktivitetsersättning, sjukersättning, assistansersättning, bilstöd samt

ytterligare ersättningar enligt lagen om stöd och service (LSS) och socialtjänstlagen (SOL).

Vikterna konstrueras på årsbasis så att de ingående månaderna har betydelse i nivå med antalet referensveckor i AKU. I 2022 års undersökning har mars, juni, september och december 5 referensveckor och vägs samman med vardera fem femtiotvå delar medan resterade månader vardera har en vikt om fyra femtiotvå delar. I övrigt följer undersökningen AKU:s hantering om hur årsurvalen vägs samman.

2.7.1 Principer och antaganden

I ett första steg antas att svarsbenägenheten är densamma inom de strata som används i AKU:s urvaldesign samt inom de sju grupper som bildas till andra fasen. Sedan används en modellassisterad estimator av typen GREG där hjälpinformation i form av registervariabler används. Detta för att reducera systematiska fel som har uppkommit på grund av bortfall. Utöver detta görs inga andra modellantaganden för undersökningen utöver den metodik som har redovisats i 2.1–2.6.

2.7.2 Skattningsförfarande för målstorheter

Antag en ändlig population U av storleken N så att $U = \{1, \dots, k, \dots, N\}$. I en första fas dras urvalet s_1 av storleken n_1 från U med en inklusionssannolikhet för varje individ k . Definiera det som $\pi_{1k} = P(k \in s_1)$. Urvalsvikten i första fasen för ett k är då $d_{1k} = 1/\pi_{1k}$.

I den andra fasen dras urvalet s av storleken n från s_1 . Inklusionssannolikhet för varje k i att komma med i andra fasen definieras då som $\pi_{2k} = P(k \in s | s_1)$ och den då betingade urvalsvikten för andra fasen är då $d_{2k} = 1/\pi_{2k}$. Den totala urvalsvikten eller *designvikten* för ett k är då $d_k = d_{1k}d_{2k}$.

Denna designvikt bortfallsjusteras i båda faserna. Först genom att ersätta d_{1k} då k tillhör stratum s med $d_{1ks}^* = \frac{N_s}{m_s}$, där N_s är totala antalet i stratum s i populationen och m_s är antal svarande från stratum s . I andra fasen ersätts d_{2k} med $d_{2kt}^* = \frac{N_t}{m_t}$ där t motsvaras av de sju grupperna urvalet delades in i fas två.

I undersökningen används sedan GREG-estimatorer för att kompensera för systematiska fel beroende av bortfall. Generellt kan de skrivas som

$$\hat{t}_{y,GREG} = \hat{t}_{y\pi} + \sum_{u=1}^U \hat{B}_u(t_{x_u} - \hat{t}_{x_u\pi})$$

där hjälpinformationen delas in i vektorer $\mathbf{x} = (x_{1k}, \dots, x_{uk}, \dots, x_{Uk})'$ av längden U . Värdet av y är enbart känt av de svarande, $k \in r$ medan i alla fall totalen av \mathbf{x} i populationen är känt från register.

Låt vidare

$\hat{t}_{y\pi} = \sum_r d_k^* y_k$ vara Horvitz-Thompson estimatoren av t_y

$\hat{t}_{x_u\pi} = \sum_r d_k^* x_{uk}$ vara Horvitz-Thompson estimatoren av t_{x_u}

och $\hat{B}_1, \hat{B}_2, \dots, \hat{B}_U$ vara komponenter av vektorn

$$\hat{\mathbf{B}} = \left(\sum_r \mathbf{x}_k \mathbf{x}'_k c_k d_k^* \right)^{-1} \sum_r \mathbf{x}_k y_k c_k d_k^*$$

För en mer utförlig beskrivning av GREG-estimatoren se Lundström och Särndal.

En totalskattning \hat{t}_y för en variabel y kan sedan skrivas

$$\hat{t}_y = \sum_j c_j \hat{t}_{y_j}$$

Där c_j är en konstant beroende på antal referensveckor i månaden kombinerat med proportionen av årsurval i AKU och \hat{t}_{y_j} är skattningen för densamma.

2.7.3 Skattningsförfarande för tillförlitlighet

Den slumpmässiga osäkerheten som beror på att statistiken är baserad på ett urval redovisas i form av osäkerhetstal.

Osäkerhetstalen kan användas för att skapa konfidensintervall vilka ges av formen

$$\text{punktskattning} \pm z_{\alpha/2} \cdot (\text{estimatorns medelfel}),$$

där $z_{\alpha/2}$ är den standardiserade normalfördelningens $\alpha/2$ -kvantil. Såväl punktskattningar som varianser beräknas med SAS-programmet ETOS.

2.7.4 Röjandekontroll

Röjanderisken i redovisningen bedöms som mycket liten. Detta då skattningarna är avrundade samt bygger på ett urval med tillhörande varians. Dessutom har redovisningsgrupper med färre än 50 observationer samt skattningar med färre än 5 svar undertryckts. Ytterligare åtgärder för att minska risken för röjande har inte bedömts nödvändiga.

3 Genomförande

3.1 Kvantitativ information

Befolkningen i Sverige i åldern 16–64 som bor i privata hushåll är målpopulationen i undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning och denna uppgick till cirka 6 499 000 personer. 679 000 eller 10,4 procent av dessa skattas ha en funktionsnedsättning

AKU:s urval, avseende halva rotationsgrupp 1 eller 5 under perioden januari–december 2022, bestod av 22 140 personer i åldern 16–64. Dessa urvalspersoner representerar alltså hela populationen. Av dessa svarade 9 756 på AKU-frågorna. Vidare svarade 9 456 personer av dessa på frågan om funktionsnedsättning (exklusive andel som ville inte svara på frågan eller svarade vet ej). Undersökningen hade därmed en svarsfrekvens av 42,7% procent.

3.2 Avvikelser från undersökningsdesignen

Inga avvikelser har gjorts.